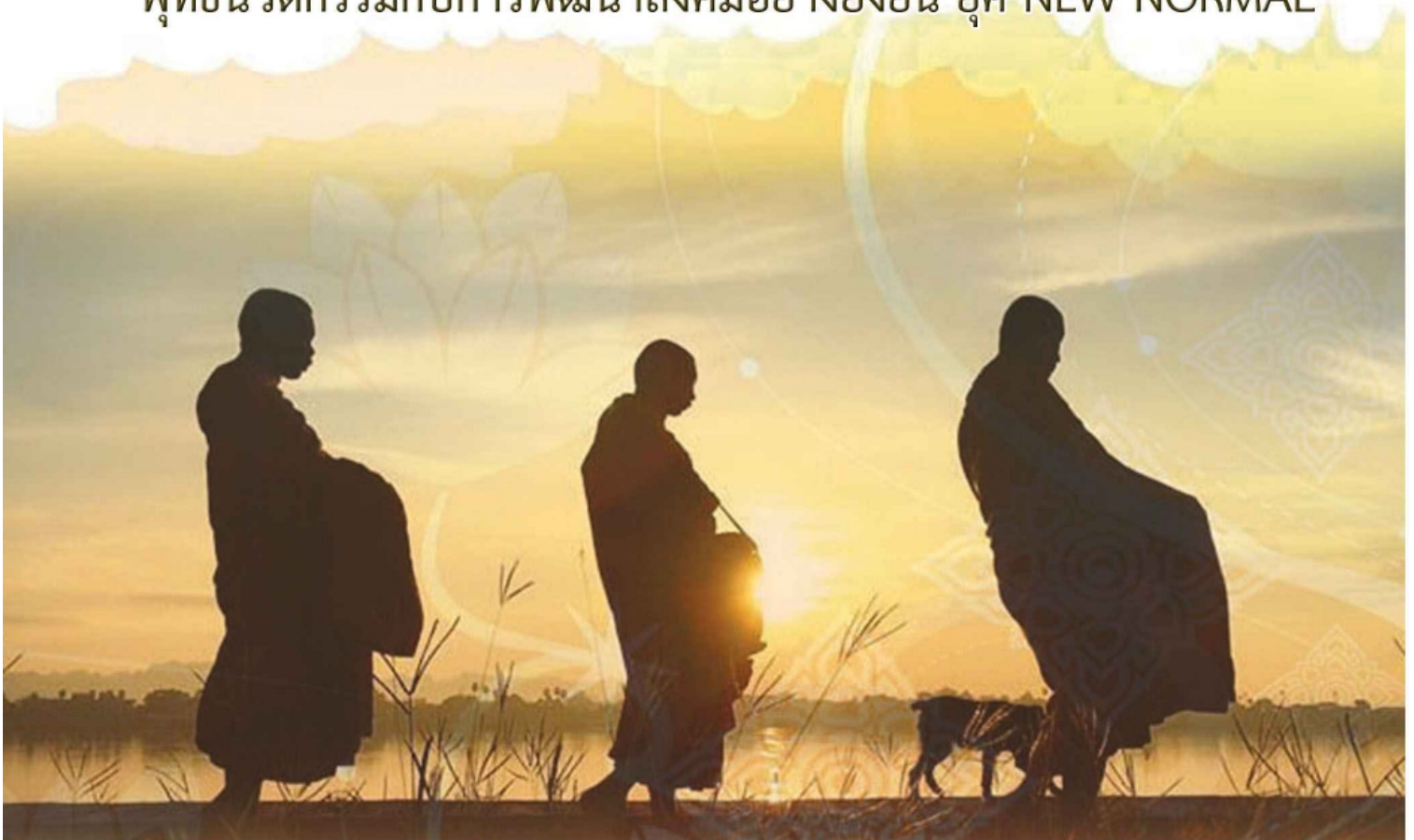

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒

“พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ยุค NEW NORMAL”

**บทความวิจัย
และบทความวิชาการ**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ
Conference Proceedings

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ MCU Phrae Congress II
เรื่อง

“พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal”

“Buddhist Innovation and Sustainable Social
Development in New Normal”

๓ - ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕

ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พิมพ์เผยแพร่

(ข)

- ที่ปรึกษา** : พระธรรมวัชรบัณฑิต,ศ.ดร. พระเทพปวรเมธี,รศ.ดร.
พระเทพเวที,รศ.ดร. พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.
รศ.ดร.โกนิภูฏ์ ศรีทอง นายสุขุม กั่นกา
- บรรณาธิการ** : พระราชเชมมากร,รศ.ดร.
พิมพ์ครั้งแรก : มิถุนายน ๒๕๖๕
- จำนวนพิมพ์** : เนื่องในงานโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
ครั้งที่ ๒ MCU Phrae Congress II เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนา
สังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal”
“Buddhist Innovation and Sustainable Social Development
in New Normal”
วันที่ ๓ - ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕
- จัดรูปเล่ม** : พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร. พระอธิการศักดิ์ดา ฉันทโก,ดร.
พระมหาฐิติพงษ์ วรทสสี นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส
นางสาวนพรัตน์ รัตนวงศ์ นางสาวพัชรวรรณ สวัสดิ์
- จัดพิมพ์โดย** : คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒
MCU Phrae Congress II เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่าง
ยั่งยืนยุค New Normal” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
รหัสไปรษณีย์ ๕๔๐๐๐ หรือติดต่อสอบถาม โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕
- ตรวจทาน** : พระครูโสภณกิตติบัณฑิต,ผศ.ดร. รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
ดร.ธาดา เจริญกุล
- ออกแบบปก** : นายกริช อินเต็ม
- พิมพ์ครั้งที่ ๑** : จำนวน ๕๐๐ เล่ม
- พิมพ์ที่** : โรงพิมพ์ ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์ ๑๖๔/๖ ถนนยันตรกิจโกศล ตำบลในเวียง
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๔ - ๕๒๔๒๙๙

(ค)

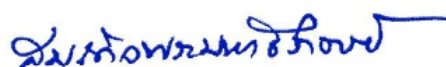
คำปรารภ

ในโอกาสสำคัญที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้บริหารจัดการศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาสติปัญญาของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์มา เป็นเวลานานถึง ๓๕ ปี ในวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕ (พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๖๕) ตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่ทรงสถาปนาสถาบันแห่งนี้ อีกทั้งในปี ๒๕๖๕ นี้ มหาวิทยาลัย ได้กำหนดให้มีโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal” ในวันที่ ๓ - ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕ จึงเป็นสิ่งที่ต้องอนุโมทนา และแสดงความชื่นชมยินดียิ่ง เป็นเบื้องต้น

การบริหารจัดการศึกษา ในลักษณะการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวิทยาเขตแพร่ ที่ผ่านมานั้น ทำให้ทราบชัดเจนว่า กว่าจะดำเนินการบริหารจัดการศึกษา มาถึง ๓๕ ปีนั้น ต้องอาศัยความสมัครสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ อีกทั้งสติปัญญาและกำลังทรัพย์มา อย่างมากมายมหาศาล และต่อเนื่องจนเป็นผลสำเร็จอย่างมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ของผู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่มีความพร้อมเพรียงและเพียรพยายามที่จะร่วมกันจรรโลงส่งเสริมการศึกษา ที่บูรณาการวิชาการกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ในส่วนภูมิภาค อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับคณะสงฆ์ ส่วนราชการ สถานศึกษา และชุมชน ในพื้นที่ในจังหวัดแพร่ และหน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างดีเยี่ยม เมื่อมีความพร้อมเพรียงกัน จัดให้มีโครงการประชุมวิชาการระดับชาติด้วยแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและพัฒนาการ ของวิทยาเขตแพร่ ชัดเจน อย่างเป็นรูปธรรม

ในโอกาสอันเป็นวาระที่สำคัญนี้ ขออนุโมทนา ต่อผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้เกี่ยวข้อง ที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างสิ่งที่ดีงาม เพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยทุกมิติ และขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ได้โปรดอภิบาลและประทานพร ให้ทุกท่าน เจริญรุ่งเรืองไปพลุลย์ ในจตุรพิธพรชัย คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ พร้อมทั้งปฏิภาณ ธรรมสารธนาสารสมบัติ โดยทั่วกัน เทอญฯ

(สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า)

กรรมการมหาเถรสมาคม

เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร

ประธานสภาวิทยาเขตแพร่

(ง)

คำกล่าวต้อนรับ
พระราชเชมากร,รศ.ดร.
รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่

ขอประทานกราบเรียน เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม
ประธานสภาวิทยาเขตแพร่ ที่เคารพอย่างสูง

กราบเรียน พระเดชพระคุณพระธรรมวัชรบัณฑิต ศาสตราจารย์ ดร.อธิการบดีมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักวิจัยและนิสิต
ฝ่ายบรรพชิตทุกรูป

เจริญพร ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักวิจัยและนิสิตฝ่ายคฤหัสถ์ทุกท่าน

กระผม/อาตมภาพ ในนาม ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนิสิตของมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ขอถวายการต้อนรับ
และต้อนรับทุกท่านด้วยความยินดีเป็นอย่างยิ่ง

ตามที่ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้จัดโครงการ
ประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน
ยุค New Normal” ดั่งมี วัตถุประสงค์ตั้งที่ทราบแล้วนั้น คือเพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของ
มหาวิทยาลัยสู่สาธารณะด้วยการตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการด้านวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการ
พัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นเวทีสาธารณะเสนอแนะผลงานวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวกับ
วิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน และเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์
มุมมองในประเด็นที่เกี่ยวข้องของอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาผ่านบทความวิจัย
และบทความทางวิชาการ อันจะเป็นบรรยายภาคให้กระตุ้นและพัฒนาทักษะทางวิชาการของ
บุคลากรของมหาวิทยาลัยและบุคคลทั่วไปอย่างเหมาะสมภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของ
ของโรคไวรัสโคโรนา (COVID-19) ผ่านช่องทางไลน์เป็นส่วนใหญ่มากกว่าทางออนไลน์

การจัดงานครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ต้องขออนุโมทนาขอบคุณทุกฝ่ายที่ได้มีส่วน
สำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมและขับเคลื่อนในเชิงเอกสารและกิจกรรมทั้งหลายให้เป็น
ปรากฏแก่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม ในโอกาสพิเศษนี้ จึงขออนุญาตกล่าวต้อนรับและ
ขอบคุณในน้ำใจไมตรี ความเสียสละและความสมัครสมานสามัคคีของชาวมหาจุฬาฯและภาคี
เครือข่ายและสาธุชนทุกท่าน หากมีข้อบกพร่องประการใด ต้องขอประทานอภัยมา ณ ที่นี้ หวัง

(จ)

เป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านจะได้รับประโยชน์จากการจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พหุวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal” เพื่อไปบูรณาการกับการปฏิบัติหน้าที่ของตน ๆ ให้มีความเข้มแข็งด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ ในปัจจุบันและอนาคตสืบไป จึงขอถวายเป็นการต้อนรับและยินดีต้อนรับทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ครับ

ด้วยความนับถือและเจริญพร

(ฉ)

คำกล่าวต้อนรับ
นายสมหวัง พ่วงบางโพ
ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่

ขอประทานกราบบนั้สการ เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานสภาวิทยาเขตแพร่ ที่เคารพอย่างสูง

กราบบนั้สการ พระเดชพระคุณพระธรรมวัชรบัณฑิต ศาสตราจารย์ ดร.อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักวิจัยและนิสิต ฝ่ายบรรพชิตทุกรูป

เรียนผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักวิจัยและนิสิตฝ่ายคฤหัสถ์ทุกท่าน

กระผม นายสมหวัง พ่วงบางโพ ในนามหัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนและพุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดแพร่ ขอถวายการต้อนรับและต้อนรับทุกท่านด้วยความยินดีเป็นอย่างยิ่ง

ในการที่ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้จัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal ได้จัดกิจกรรมที่เป็นการระดมบุคลากร โดยเฉพาะการศึกษาทั้งคณะสงฆ์และคฤหัสถ์ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่หลากหลาย โดยมี ผู้บริหาร อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและบุคคลทั่วไปทั่วประเทศ นับได้ว่าเป็นความภาคภูมิใจร่วมกันทุกฝ่าย แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางการศึกษาและพระพุทธศาสนาที่บูรณาการร่วมกัน ภายใต้ชื่อโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal” ตามที่ทราบแล้วนั้น

กระผมในนามส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนและพุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดแพร่ทุกคน ขอถวายการต้อนรับและต้อนรับทุกท่านด้วยความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสพิเศษและสำคัญนี้ โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ ด้วยความประทับใจแก่ทุกฝ่าย และหวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านจะได้มีโอกาสมา

(ช)

เยือนจังหวัดแพร่อีกในครั้งต่อ ๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การท่องเที่ยวหรือแม้แต่การศึกษาก็ตาม จึงขอถวายการต้อนรับและยินดีต้อนรับทุกท่านด้วยความเต็มใจอย่างยิ่งครับ

กราบนมัสการและขอขอบคุณครับ

(๗)

คำกล่าวถวายรายงาน
การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคม
อย่างยั่งยืนยุค New Normal” ในวันที่ ๓ - ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕
ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ขอประทานกราบเรียน เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม
ประธานสภาวิทยาเขตแพร่ ที่เคารพอย่างสูง

เกล้าฯ พระราชเขมากร,รศ.ดร.เจ้าคณะจังหวัดแพร่ และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในนามผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้
มีเกียรติทุกท่านทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่พร้อมเพรียงกันจัดพิธีเปิดงานผ่านระดับ
ออนไลน์อยู่ ณ ขณะนี้ รู้สึกซาบซึ้งยินดีและกราบขอบพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระ
มหาธีรราชจารย์เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้โปรดเมตตาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดโครงการประชุม
วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค
New Normal” ในวันที่ ๓ - ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕ ในวันที่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้บริหารจัดการศึกษา
เป็นไป ตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่ทรง
สถาปนาสถาบันแห่งนี้ อีกทั้งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ครอบคลุมพันธกิจ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑.การผลิตบัณฑิต ๒.การวิจัยและ
พัฒนา ๓.การบริการวิชาการแก่สังคม และ๔.การทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม สำหรับในปี
๒๕๖๕ นี้ ทางมหาวิทยาลัยได้กำหนดให้มีโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง
“ พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal ในวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๖๕
เพื่อให้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต ทั้งบรรพชิต
และคฤหัสถ์ ตลอดถึงนักวิชาการทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑.เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยสู่สาธารณะด้วยการตีพิมพ์ทาง
วิชาการด้านวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

๒.เพื่อเป็นเวทีสาธารณะเสนอแนะผลงานวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวกับวิจัยและ
นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

(ณ)

๓. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ มุมมองในประเด็นที่เกี่ยวข้องของอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาผ่านบทความวิจัยและบทความทางวิชาการ

สำหรับการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ ในครั้งนี้ ยังอยู่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ จึงได้ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยผ่านระบบออนไลน์บางส่วนและออนไลน์ตามความเหมาะสม โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น จำนวน ๕๐๐ รูป/คน ทั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและทุกฝ่ายด้วยดี ทำให้จัดงานบรรลุวัตถุประสงค์และดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ ที่นี้

บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว เก้าฯของกราบอาราธนาเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานสภาวิทยาเขตแพร่ ได้โปรดเมตตาเป็นประธานกล่าวเปิดการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal” และให้โอวาทเพื่อเป็นสิริมงคลสืบไป

ขอประทานกราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(ญ)

บทบรรณาธิการ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ Conference Proceedings มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้จัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสที่วิทยาเขตแพร่ได้จัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ MCU Phrae Congress II เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal” “Buddhist Innovation and Sustainable Social Development in New Normal” วันที่ ๓ - ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เพื่อส่งเสริมทักษะทางวิชาการ และเผยแพร่ผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาองค์ความรู้หรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ ครั้งที่ ๒ MCU Phrae Congress II เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal” ฉบับนี้ มีนักวิชาการทั้งภายในและภายนอก ได้ส่งบทความมาเป็นจำนวนมาก บรรณาธิการได้มีการคัดเลือกบทความ และได้ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการกลั่นกรอง ตรวจสอบเพื่อความถูกต้องทุกบทความซึ่งในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ Conference Proceedings ฉบับนี้มีบทความที่ผ่านการคัดสรรและให้ตีพิมพ์ในวารสารจำนวน ๕๗ บทความ เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่สังคมต่อไป

คุณค่าด้านวิชาการในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ Conference Proceedings ฉบับนี้จะมีประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้า นำไปใช้อ้างอิงในงานวิจัยและงานวิชาการ ในนามของกองบรรณาธิการ ขอขอบคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย รวมถึงเจ้าของบทความ คณะกรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการ คณะกรรมการฝ่ายจัดทำรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ Conference Proceedings ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำงานด้วยความทุ่มเท เสียสละ ทั้งกำลังกายและกำลังใจร่วมกันจนสามารถจัดพิมพ์รายงานฉบับนี้ สำเร็จด้วยความเรียบร้อยเป็นอย่างดี

พระราชเชมากร,รศ.ดร.

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

(ฎ)

กำหนดการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ MCU Phrae Congress II
หัวข้อ “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal”

“Buddhist Innovation and Sustainable Social
Development in New Normal”

วันที่ ๓ - ๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

.....

วันศุกร์ที่ ๓ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕

เวลา	กิจกรรม	สถานที่
๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.	-อาจารย์ นิสิต วิทยากร และเจ้าหน้าที่ลงทะเบียนเข้าร่วม กิจกรรม	หอประชุมนวมินท ราชูทิศโกศยืนนคร มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขต แพร่
๐๙.๐๐ - ๐๙.๓๐ น.	พระราชเชมมากร,รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่ - จุดธูปเทียน และกล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย - ให้โอวาท และเปิดกิจกรรม	
๐๙.๓๐ - ๑๑.๓๐ น.	การสัมมนาบรรยายพิเศษ โดย รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ผู้อำนวยการหลักสูตร บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “นวัตกรรมการสื่อสารทางการเมือง”	
๑๑.๓๐ - ๑๒.๓๐ น.	พักผ่อนรับประทานอาหารเพล/รับประทานอาหารกลางวัน	

(ฎ)

เวลา	กิจกรรม	สถานที่
๑๒.๓๐ - ๑๔.๓๐ น.	บรรยายพิเศษ เรื่อง “ภาวะผู้นำด้านพุทธนวัตกรรมการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”	หอประชุมนวมินท ราชูทิศโกศยนคร มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขต แพร่
๑๔.๓๐ - ๑๕.๐๐ น.	พักน้มน้ำปานะ/รับอาหารว่าง	
๑๕.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.	เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาซักถามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปองค์ความรู้ร่วมกัน	
๑๖.๓๐ - ๑๗.๐๐ น.	พระราชเชมากร,รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่ มอบของที่ระลึกแก่วิทยากร ถ่ายภาพหมู่ร่วมกัน และกล่าวปิดกิจกรรม	

วันเสาร์ที่ ๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕

เวลา	กิจกรรม	สถานที่
๐๘.๐๐ - ๐๘.๓๐ น.	- ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ผู้ร่วมประชุมวิชาการลงทะเลเปียน และรับเอกสาร ณ หอประชุมนวมินทราชูทิศโกศยนคร	หอประชุมนวมินท ราชูทิศโกศยนคร มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ และ ระบบออนไลน์ ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting ID 5895154875
๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐ น.	- ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ เป็นประธานถวายราชสักการะ พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๕ - พระราชเชมากร,รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่ ถวายสักการะรูปเหมือนหลวงปู่พระมหาโพธิวงศาจารย์ อดีตประธานสภา/อดีตรองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่และ เปิดนิทรรศการทางวิชาการ - รับชมวีดิทัศน์ แนะนำมหาวิทยาลัย ชมการแสดงฟ้อนรำ ชุดพระไตรรัตน์ประทานพร	
๐๙.๐๐ - ๐๙.๓๐ น.	- พิธีเปิดการประชุมวิชาการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ที่ ๒ MCU Phrae Congress II หัวข้อ “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal” - เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรจารย์ กรรมการมหาเถร สมาคม, ประธานสภาวิทยาเขตแพร่ กล่าวนำบูชาพระ รัตนตรัย	

(จ)

เวลา	กิจกรรม	สถานที่
๐๙.๐๐ – ๐๙.๓๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> - พระราชเชมากร,รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่ กล่าวถวายรายงาน - เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคม, ประธานสภาวิทยาเขตแพร่ กล่าวเปิดโครงการ และให้โอวาทแก่ผู้เข้าโครงการ - พระราชเชมากร,รศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดแพร่, รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่ กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมโครงการ - นายสมหวัง พ่วงบางโพ ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมโครงการ	หอประชุมนวมินท ราชูทิศโกศกัณฐคร มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ และ ระบบออนไลน์ ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting ID 5895154875
๐๙.๓๐ – ๑๑.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> - พระเทพปวรเมธี,รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปาฐกถา นำ การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ เรื่อง “พุทธ นวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal”	
๑๑.๓๐ – ๑๒.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> - พั๊กฉันทิตตาหารเพล/รับประทานอาหาร	
๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> - พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธ ศาสตร์ บรรยายพิเศษ เรื่อง “การพัฒนางานวิจัยและ นวัตกรรมสร้างสรรค์”	ระบบออนไลน์ ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting ID 5895154875 และอนไซส์
๑๕.๐๐ – ๑๗.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> - การนำเสนอผลงานบทความทางวิชาการ งานวิจัย ระดับชาติ - การนำเสนอผลงานวิชาการ/งานวิจัย	ระบบออนไลน์ ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting ID 8927995547 และ ID 4250764933

(๓)

สถาบันที่ส่งผลงานเข้าร่วมเสนอผลงาน

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๓. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
๔. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๕. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๖. วิทยาลัยเซนต์หลุยส์
๗. วิทยาลัยชุมชนน่าน
๘. วิทยาลัยชุมชนแพร่
๙. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
๑๐. โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย
๑๑. โรงเรียนบวรวิทยาลัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
การสร้างแรงจูงใจการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในการสร้างสุขของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ : A MOTIVATED OF PRACTICE MEDITATION TO HAPPINESS OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY PHRAE CAMPUS' STUDENTS.	1
พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ, อภิชา สุขจีน, พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ : Phramaha Sittichai Jayasiddhi, Aphicha Sukjeen, Phra Anusorn Kittiwanno	
ผลการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล : PROJECT-BASED LEARNING RESULTS OF NURSING STUDENTS ON 21 ST CENTURY SKILLS.	13
กุลพิชฌาย์ เวชรัตน์พิมล, ละเอียด แจ่มจันทร์ : Kulpicha Vetcharatpimon, Laiad Jamjan	
การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้นิทานอีสปเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของเด็กระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายชะอวด 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 : THE ARRANGEMENT OF LEARNING EXPERIENCE USING AESOP'S FABLES TO ENHANCE THE MORAL AND ETHICAL ASPECTS OF THE KINDERGARTEN CHILDREN IN THE 2ND YEAR OF THE SCHOOLS IN THE CHA-UAT NETWORK 3 UNDER THE OFFICE OF NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3.	27
ณัฐกานต์ พูลนวล, เฉลิมชัย มนุเสวต, ประภาศ ปานเจียง : Nattakarn Pooiuon, Chalermchai Manoosawet, Praphat Panjieng	

เรื่อง	หน้า
<p>กระบวนการสร้างนวัตกรรมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรม : กรณีศึกษากลุ่มอาชีพหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) :</p>	39
<p>CREATIVE INNOVATION PROCESS BY LOCAL WISDOM-BASED LEARNING SUPPORT TO CREATE INNOVATION : CASE STUDY OF AN OTOP OCCUPATION GROUP.</p>	
<p>ทวิชากร ชุนภักดี, ฐาศุภกร์ จันประเสริฐ : Thawichakon Khunpakdee, Thasuk Junprasert</p>	
<p>เจตคติและความสามารถในการอ่านคิดวิเคราะห์ภาษาไทยโดยใช้เทคนิค SQ4R ร่วมกับแบบฝึกทักษะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 :</p>	60
<p>THE ATTITUDE AND THE ABILITY TO READ AND THINK CRITICALLY IN THAI USING SQ4R TECHNIQUE AND SKILL PRACTICE FORM OF GRADE 5 STUDENTS.</p>	
<p>วรพร นุชสมบัติ, เกียรติวา บัญไพกร, จุฑารัตน์ คชรัตน์ : Varaporn Nutsomboon, Kettawa Boonprakarn, Jutarat Kotcharat</p>	
<p>การพัฒนาชุดการสอนทักษะการเขียนสะกดคำตามมาตราตัวสะกด ร่วมกับเทคนิคการจัดกิจกรรมแบบ TGT กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนฝั่งปาล์ม 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล :</p>	76
<p>THE DEVELOPMENT OF THE SKILL INSTRUCTIONAL PACKAGE ON SPELLING SECTION BASED ON COOPERATIVE LEARNING TGT TECHNIQUE OF PRATHOM SUKSA 3 STUDENTS, PHANGPALM 3 SCHOOL, SATUN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE.</p>	
<p>สกี้นะ เสมอภพ, ประภาศ ปานเจียง, สุดาพร ทองสวัสดิ์ : Sakenah Samerpop, Praphat Panjieng, Sudaporn Thongsawat</p>	
<p>กระบวนการสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ : BUDDHIST COMMUNITY BUILDING PROCESS.</p>	93
<p>นวัชโรจน์ อินเต็ม : Nawataroj Intem</p>	

(ด)

เรื่อง	หน้า
กลวิธีการพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษสำหรับนิสิต วิทยาลัยสงฆ์เชียงรายโดยใช้สื่อดิจิทัล : STRATEGIES FOR DEVELOPING ENGLISH LISTENING SKILLS FOR STUDENTS OF CHIANG RAI BUDDHIST COLLEGE BY USING DIGITAL MEDIA.	102
ภัทราวรรณ กวาวสาม, พระถิรวุฒิ โชติปัญญา (กาวีราวรรณ) : <i>Patalawan Gawsam, Phra Thirawut Chotipanyo (Kawirawan)</i>	
วิเคราะห์การบรรลุธรรมเพื่อความเป็นโสดาบันในคัมภีร์พระพุทธศาสนา : AN ANALYTICAL OF ENLIGHTENMENT FOR BEING SOTĀPANNA IN BUDDHIST SCRIPTURES.	115
พระครูประทีปธีรวัฒน์ (แสงงามดี) : <i>Phrakhru Prathipthirawat (Sawaaeng Ngamdee)</i>	
ศึกษาพุทธวิธีป้องกันมิฉนงกับปะในพระพุทธศาสนาเถรวาท : STUDY OF BUDDHIST METHOD FOR PREVENTING MICCĀSANKAPPA IN THARAVĀDA.	125
พระครูวิรุฬห์ปัญญารัต (สมบูรณ์ บัวเฟื่อง) : <i>Phrakhru Wirunpanyarat (Somboon Buafueang)</i>	
ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของชาวพุทธในชีวิต วิถีใหม่ : กรณีศึกษาชุมชนวัดวงษ์อ้อม อำเภอพหลมพิราม จังหวัดพิษณุโลก : AN ANALITICAL OF THE IMPLEMENTATION BUDDHIST ACTIVITIES OF BUDDHIST IN THE NEW NORMAL: A CASE STUDY OF WONG KLONG COMMUNITY, PHROM PHIRAM DISTRIC, PHITSANULOK PROVINCE.	137
พระพิทักษ์พล เดชพล (คล้ายวรรณ) : <i>Phra Pitakpon Tejabalo (Klaiwan)</i>	
ศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในชีวิตวิถีใหม่ : กรณีศึกษา วัดท่าหมื่นราม อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก : STUDY THE PRACTICE OF BUDDHIST MONKS IN THE NEW NORMAL : A CASE STUDY THA MUEN RAM TEMPLE, WANG THONG DISTRIC, PHITSANULOK PROVINCE.	148
พระครูมานัสวรดิษฐ์ (มณู ใจทน) : <i>Phrakhru Manatworadit (Manu Chaithon)</i>	

เรื่อง	หน้า
<p>การถอดบทเรียนการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้ทุนทางวัฒนธรรม ของชุมชนตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ :</p> <p>THE LESSON LEARNED ON DEVELOPING THE QUALITY OF LIFE BY USING CULTURAL CAPITAL OF PHRA LUANG SUBDISTRICT, SUNG MEN DISTRICT, PHRAE PROVINCE.</p>	160
<p>มนัส จันทรพวง, วิยะณี ดังก้อน, ปาริฉัตร กุลเกลี้ยง, จุฬารักษ์ ดวงตาดี, จอมขวัญ เวียงเงิน, นุชนาฏ ชาวปลายนา : Manus Chanpoung, Wiyanee Dongkong, Parichat Koonkleang, Chulaporn Duangtadum, Jomkwan Wiangngern, Nutchhanrd Chawprayna</p>	
<p>ศึกษาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปะ และทักษะการใช้ชีวิต :</p> <p>THE STUDY ON THE EFFICIENCY OF THE TEXTBOOK ON THE ARTS AND SKILLS FOR SELF-DEVELOPMENT SUBJECT OF PHRAE COMMUNITY COLLEGE.</p>	175
<p>นุชนาฏ ชาวปลายนา : Nutchanard Chawprayna</p>	
<p>การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเศษไม้สักในชุมชนตำบลพระหลวงจังหวัดแพร่ :</p> <p>PRODUCT DEVELOPMENT FROM TEAK WASTE OF PHRA LUANG SUBDISTRICT COMMUNITY, PHRAE PROVINCE.</p>	185
<p>นุชสิริ ภาคยุทธ, ศุภลักษณ์ มุดยะ, รัตติกาล สังข์ประเสริฐ : Nuchsir Parkyuth, Supaluk Mudya, Rattikan Sangprasert</p>	
<p>ศึกษาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ ของ พระราชโพธิวรคุณ (พายัพ ฐิตปัญโญ) :</p> <p>TO STUDY THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS IN THE FIELD OF PUBLIC WELFARE PHRARAJ BODHIWORAKUN (PAYAP THITAPUNY).</p>	195
<p>พระครูสิริเจติยบรรพต (จำปา), เทพประวิณ จันทร์แรง : Phrakhru Sirichetiyabanphot (Champa), Thepprawin Chanraeng</p>	

เรื่อง	หน้า
<p>การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์จากผลิตผลทางการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใต้การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ตำบลทุ่งแล้ง อำเภอคลองจังหวัดแพร่ :</p> <p>CREATING VALUE ADDED PRODUCTS FROM AGRICULTURAL PRODUCTS ACCORDING TO THE CONCEPT OF CREATIVE ECONOMY UNDER THE PARTICIPATION OF COMMUNITY MEMBERS THUNG LAENG SUBDISTRICT, LONG DISTRICT, PHRAE PROVINCE.</p>	212
<p>ชัยวัฒน์ สมศรี, วิยะณี ดังก้อน, กรรณิการ์ เศวตปวิช, จุฬารภรณ์ ดวงตาต้า : Chaiwat Somsri, Wiyanee Dangkong, Kanniga Sawetpawit, Chulaporn Duangtadum</p>	
<p>ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบภาวะผู้นำในวรรณกรรมสามก๊กในทางพระพุทธศาสนา :</p> <p>AN ANALYTICAL STUDY OF LEADERSHIP OF THE LEADERS IN THE ROMANCE LITERATURE OF THREE KINGDOMS IN BUDDHISM.</p>	228
<p>กรีชชัย ธรรมสอน, พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิญาณเมธี : Krichchai Thumasorn, Phramaha Phongprabhakorn Visuddhimedhi</p>	
<p>นิราศหนองคายกับการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก และสงครามปราบฮ่อ :</p> <p>NIRAT NONG KHAI IN ACCORDANCE WITH COLONIZATION OF WESTERN POWERFUL COUNTRIES AND WARS OF HO'S MEMORIAL VICTORY.</p>	242
<p>วัฒนา มุลเมืองแสน : Wattana Moulmuangsaen</p>	
<p>การศึกษากระบวนการพัฒนาจิตอาสา : กรณีศึกษาสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรม จังหวัดลำพูน :</p> <p>A STUDY OF THE VOLUNTEER DEVELOPMENT PROCESS : A CASE STUDY OF SUAN BUDDHADHAMMA OF BUDDHIST MEDITATION CENTER IN LAMPHUN PROVINCE.</p>	266
<p>ชมภูนุช ต๊ะชุมภู, ไพรินทร์ ณ วันนา, พระครูสิริสุตานุยุต : Chompoonuch Tachumpoo, Phairin Na Wanna, Phrakhrusirisutanuyut</p>	

เรื่อง	หน้า
<p>การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน วิทยาลัย การอาชีพฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ :</p> <p>THE APPLICATION OF THE TRISIKKHA PRINCIPLES IN THE DEVELOPMENT OF TEACHING AND LEARNING ACTIVITIES FANG VOCATIONAL COLLEGE, FANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE.</p> <p>มณีกานต์ สุพงษ์ : <i>Maneekarn Supong</i></p>	283
<p>แนวทางการบริหารนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นของ เทศบาลตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ :</p> <p>GUIDELINES FOR PARTICIPATORY PUBLIC POLICY ADMINISTRATION AT THE LOCAL LEVEL OF MAE KHAM MEE MUNICIPALITY, MUANG PHRAE DISTRICT, PHRAE PROVINCE.</p> <p>สมจิต ขอนวงศ์, ธนนันท์ คุ่มถิ่นแก้ว :</p> <p><i>Somjit khonwong, Thananan Kumthinkaew</i></p>	299
<p>การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคศตวรรษที่ 21 บนหลักการพื้นฐานแนวคิด “ผู้เรียนเป็นสำคัญ” :</p> <p>MANAGEMENT OF HISTORY LEARNING IN THE 21ST CENTURY BASED ON CONCEPTUAL PRINCIPLES “STUDENTS ARE IMPORTANT”.</p> <p>พระครูใบฎีกาธนู ธนawatthano (เนียมวงศ์) :</p> <p><i>PhraKhrubidika Thanoo Thanawatthano (Niamwong)</i></p>	315
<p>การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนทัศน์เกี่ยวกับทฤษฎีสัมพัทธภาพของ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ และหลักปฏิจางสมุขปาทในพระพุทธศาสนาเถรวาท :</p> <p>A COMPARATIVE STUDY OF THE PARADIGM RELATED TO THE RELATIVITY THEORY OF ALBERT EINSTEINE AND THE PRINCIPLE OF THE DEPENDENT ORIGINATION IN THERAVADA BUDDHISM.</p> <p>สมเดช นามเกต, พระครูพิศาลสารบัณฑิต, พระครูจิรธรรมธัช, อภินันท์ จันตะณี, บุญส่ง ลินธุ์นอก :</p> <p><i>Somdat Namket, Phrakrupisalsarabandit, Phrakrujiradhammadat, Abhinant Chantanee , Boonsong Sinthunok</i></p>	331

เรื่อง	หน้า
<p>การถอดรหัสคำว่า“โพชฌงค์ 7” ตามหลักการมหาสติปัฏฐานสูตร : DECODING THE WORDS “BOJJHANGA VII” ACCORDING TO THE PRINCIPLE OF THE MAHĀSATIPATTHĀNASUTTA.</p> <p>สร้อยญา โชติรัตน์, อลิษา อินจันทร์, วิลาสินี บุญธรรม, วังศรี เลขาวิพัฒน์ ประไพพรรณ กวีเกษม, พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณฺโณ (บุญเสริม ศรีทา) : Saranyar Chotirat, Alisa Injan, Wilasinee Buntham, Watcharee Lekawipat, Praphaiphon Kewkasem, PhrakrusangarakBoonserm Kittiwanno (Boonserm Sritha)</p>	347
<p>การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะภาษาไทย เรื่อง ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 : A DEVELOPMENT OF THE THAI LANGUAGE SUPPLEMENTARY SKILL DRILLS ON TYPE AND FUNCTION OF WORDS FOR MATHAYOMSUKSA 1.</p> <p>วิราพร มาสกลาง : Wiraporn Masklang</p>	368
<p>ศึกษาสัมมาทิฏฐิกับการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ของโรงเรียนสัพพัญญูวิทยา : STUDY SAMMA DITTHI AND EDUCATION DEVELOPMENTPHRA PARIYATIT DHARMA DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION OF SAPPANYUWITTAYA SCHOOL.</p> <p>พระยอด คมภิโร (เสมอดี), วิโรจน์ วิชัย, พระบุญทรง ปุณฺณธโร : Phra Yod Cumpero (Samerdee), Viort Vichai, Phraboonsong Punyatharo</p>	384
<p>เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ศาสตร์พระราชาสู่การบริหารงานตำรวจ : UNDERSTANDING ACCESSIBILITY AND DEVELOPMENT THE KING’S PHILOSOPHY TO POLICE ADMINISTRATION.</p> <p>อังกูร ทวีเกตุ : Angkoon Taveegate</p>	404

เรื่อง	หน้า
<p>การมีส่วนร่วมของนิสิตต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สัมมาชีพแก่เยาวชนและผู้สูงอายุ บ้านวังปึง จังหวัดแพร่ :</p> <p>THE PARTICIPATION OF THE STUDENTS TO THE TRANSMISSION OF KNOWLEDGE OF LIVELIHOOD TO THE YOUTH AND ELDERLY IN BAN WANGPUNG, PHRAE PROVINCE.</p> <p>อรอนงค์ ววงค์ : <i>Onanong Woowong</i></p>	420
<p>หลักสูตรฐานสมรรถนะห้องเรียนสายอาชีพทางออกของการศึกษาไทยที่ไม่สูญเปล่า :</p> <p>VOCATIONAL CLASSROOM COMPETENCY BASE COURSE THE SOLUTION OF THAI EDUCATION THAT IS NOT WASTED.</p> <p>ประไพวรรณ ละอินทร์ : <i>Prapaiwan La-in</i></p>	433
<p>การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น :</p> <p>LEARNING MANAGEMENT FOR SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE SUBJECT GROUPS AND THE DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULA.</p> <p>พระสมพงษ์ ญาณฐิติโก (เต๋ม่าเง้า) : <i>Phra Sompong Natthiko (Thaongao)</i></p>	450
<p>พุทธวิธีการสอน : การสอนที่เปลี่ยนไปกับโลกที่เปลี่ยนแปลง :</p> <p>BUDDHIST TEACHING METHODS : CHANGING TEACHING WITH A CHANGING WORLD.</p> <p>พระพิทักษ์ อริยปุตฺโต (บุญทอง) : <i>Phra Pituk Ariyaputto (boonthong)</i></p>	469
<p>สัมมาทิฐิเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต :</p> <p>RIGHT VIEW BRINGS PEACE OF LIFE AND SOCIETY IN THE PRESENT AND FUTURE WORLD.</p> <p>เจริญ มณีจักร, พระครูรัตนสุตาภรณ์, พระครูพิพิธจารุธรรม :</p> <p><i>Charoen Maneekak, Phrakhru Ratanasutaporn, Phrakru Phiphitcharutham</i></p>	486

(บ)

เรื่อง	หน้า
ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล : EDUCATIONAL DISPARITIES IN ACCESS TO DIGITAL TECHNOLOGY.	500
สุรัชชัย แก้วคุณ, ชวาล ศิริวัฒน์, พระมหาตুষย ขนติธมฺโม (คำหน่อ), ศักดิ์ดีดา งานหมั่น : <i>Surachai Kaewkoon, Chaval Siriwat, PhraMahaTui Khantithammo</i> <i>(Kham Nua), Sakda Nganman</i>	
มโนทัศน์เกี่ยวกับภาษาและความหลากหลายของภาษา : CONCEPTS OF LANGUAGE AND LANGUAGE DIVERSITY.	516
เอกลักษณ์ คงทิพย์, พระมหาจินดา ธีรเมธี : <i>Akekalak Kongthip, Phranaha Jinda Thiramethi</i>	
พุทธธรรมกับการบริหารบ้านเมืองที่ดีในยุคดิจิทัล : BUDDHADHAMMA AND GOOD GOVERNANCE IN THE DIGITAL AGE.	527
ดำเนิน หมายดี, วิไลวรรณ หมายดี : <i>Dumnern Maidee, Wilaiwan Maidee</i>	
การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน สำหรับห้องเรียน แบบไฮบริด : THE PHENOMENON-BASED LEARNING APPROACH OF SOCIAL STUDY FOR HYBRID CLASSROOM.	539
เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์, พระครูอุทัยสุตกิจ, สุวิชัย อินทกุล, สันติศักดิ์ กองสุทธิใจ : <i>Chaowarit Jongkatkorn, Prakruuthaisuttakit, Suvichai Intakul,</i> <i>Santisak Kongsutchai</i>	
สติ : พุทธธรรมแห่งการตื่นรู้เพื่อการครองตนในยุคดิจิทัล : MINDFULNESS : BUDDHIST PRINCIPLES OF AWAKENING FOR SELF GOVERNANCE IN THE DIGITAL AGE.	554
พระอธิการศักดิ์ธัช ส่วโร, พระราชเขมากร, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์ : <i>Phraathikarn Sakdithat Samvaro, Phra Rajakhemakorn,</i> <i>Phrakhru Soontrondhammanitus</i>	
ศึกษาความเชื่อและการบูชาพระสิวลีของชาวพุทธในสังคมไทย : STUDY THE BELIEF AND WORSHIP OF PHRA SIWALEE OF BUDDHISTS IN THAI SOCIETY.	565
พระชัยธัช อคควโร (ก้นจู) : <i>Phra Chaithat Ākawaro (Kanju)</i>	

เรื่อง	หน้า
<p>การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของปฐมสังคีตึกถาที่มีต่อการเทศน์แจง 3 ธรรมาสน์ ในสังคมไทย :</p> <p>AN ANALYTICAL STUDY OF THE INFLUENCE OF THE INTRODUCTORY SPEECH ON THE PREACHING OF THE 3 DHARMAS IN THAI SOCIETY.</p> <p>พระมหาอดมศักดิ์ อริยวิโส (สรเพ็ชร) : <i>Phra Maha Udomsak Ariyawangso (Sornphet)</i></p>	576
<p>จริยธรรม : การบริหารองค์กรอย่างมีส่วนร่วมในระดับชุมชน :</p> <p>ETHICS : MANAGING THE ORGANIZATION WITH INCORPORATING COMMUNITY INVOLVEMENT.</p> <p>พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต (อายุมัน), พระมหาเกียรติ วรกิตติ (ฉัตรแก้ว) : <i>Phramaha Bovornvit Ratanachoto (Aryumun), Phramahakeerati Warakitti (Chatkeaw)</i></p>	596
<p>ศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมของเทวดาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา :</p> <p>AN ANALYTICAL STUDY OF THE VIRTUES OF ANGELS IN BUDDHIST SCRIPTURES.</p> <p>พระมหาปณตพล กนตวณโณ (ทองศรี) : <i>Phramaha Panotpol Kantawanno (Thongsri)</i></p>	608
<p>การศึกษาทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ในเขตบางแค กรุงเทพมหานคร :</p> <p>A STUDY OF DEMOCRATIC OPINION OF EDUCATIONAL PERSONNELS IN BANGKHAE DISTRICT, BANGKOK.</p> <p>สุธิดา ประมล, สุกิจ ชัยมุสิก : <i>Suthida Pramol, Sukit Chaimusik</i></p>	618
<p>กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ :</p> <p>PROCESSES OF LEARNING AND TRANSFERRING LOCAL WISDOM FOR ELDERLIES AND YOUTHS.</p> <p>ฉวีวรรณ สุวรรณภา, พระครูปริยัติวรากร (สิมรัตน์ บุญเชื่อง), สายสมร วิทยศิริ : <i>Chaweewan Suwannapha, Phrakhrupriyaytwarkorn (Simrat Bunkhueang), Saysamon witayasiri</i></p>	629

เรื่อง	หน้า
<p>การพัฒนาหลักสูตรด้านอาหารเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชุมชน ตำบลแม่ยม อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ :</p> <p>FOOD CURRICULUM DEVELOPMENT TO SUPPORT COMMUNITY HEALTH TOURISM IN MAE YOM SUBDISTRICT MUEANG PHRAE DISTRICT, PHRAE PROVINCE.</p> <p>จุฬารภรณ์ ดวงตาดำ, ปาริฉัตร กุลเกลี้ยง :</p> <p><i>Chulaporn Duangtadum, Parichat Koonklean</i></p>	643
<p>การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนวัดหลวง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ :</p> <p>THE POLITICAL PARTICIPATION OF WAT LOUNG COMMUNITY, MEAUNG PHRAE DISTRICT, PHRAE PROVINCE.</p> <p>พรสวรรค์ สุขไมตรี : <i>Ponsavon Sukmaitri</i></p>	655
<p>การส่งเสริมพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองกับกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ชุมชน : กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ :</p> <p>CITIZEN POLITICAL DEVELOPMENT AND COMMUNITY DEMOCRATIZATION PROCESS : A CASE STUDY OF PA MAT SUB-DISTRICT, MUEANG PHRAE DISTRICT, PHRAE PROVINCE.</p> <p>กิตติศักดิ์ วิมล : <i>Kittisak Wimon</i></p>	667
<p>การสร้างจิตสำนึกของนิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนาผ่านโครงการส่งเสริม และพัฒนากิจกรรมนิสิตจิตอาสา :</p> <p>CREATING A PUBLIC MIND OF BUDDHIST STUDENTS THROUGH THE STUDENT VOLUNTEER ACTIVITIES PROMOTION AND DEVELOPMENT.</p> <p>อภิชา สุขจีน, พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโณ, ปัญญา สุนันตา :</p> <p><i>Apicha Sukjeen, Phra Anusorn Kittiwano, Panya Sunanta</i></p>	680
<p>การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญภาษาอังกฤษ ของนักเรียนโรงเรียนบวรวิซาลัย วัดร่องฟอง :</p> <p>THE DEVELOPMENT OF ENGLISH READING COMPREHENSION SKILLS OF STUDENTS AT BOWONWITCHALAI SCHOOL WAT RONG FONG.</p> <p>พระมหาณัฐวัฒน์ เหมือนอ่อน, ปัญญา สุนันตา :</p> <p><i>Natthawat Mueang-oon, Panya Sunanta</i></p>	690

เรื่อง	หน้า
<p>การศึกษาความรู้ความเข้าใจและแนวทางการพัฒนาของผู้นำชุมชน ในเรื่องกฎหมายมรดก : กรณีศึกษาในตำบลป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ : A STUDY OF KNOWLEDGE, UNDERSTANDING AND DEVELOPMENT APPROACHES OF LOCAL LEADERS IN THE SUCCESSION LAW : CASE STUDY IN PA DAENG SUBDISTRICT, MUEANG PHRAE DISTRICT, PHRAE PROVINCE.</p>	699
<p>สุพิชญา กันกา, สุขุม กันกา, ศรศักดิ์ อินทะกันท์ : <i>Supitchaya Kunka, Sukhum Kunka, Sorrasak Inthagun</i></p>	
<p>ความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ โดยใช้กลวิธี KWL PLUS : ALTERNATIVE ENGLISH READING ABILITY OF FIRST YEAR STUDENTS OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY PHRAE CAMPUS THROUGH KWL PLUS.</p>	710
<p>ปัญญา สุนันตา, สายพิน รุ่งวัฒนะกิจ, สุมนต์เกียรติ์ แก่นมณี : <i>Panya Sunanta, Saipin Rungwattanakit, Sumontien Kaenmanee</i></p>	
<p>ศึกษาวิเคราะห์หลักการพูดในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อสร้างผู้นำ : STUDY AND ANALYZE THE PRINCIPLES OF SPEAKING IN THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY TO CREATE LEADERS.</p>	721
<p>พวงเพชร พลวิเศษ, พระครูใบฎีกาทวีศักดิ์ ไต้ศรีโคตร, พระครูสิทธิธรรมมาภรณ์ : <i>Phuangphet Polwiset, Phrakrubaidika Thaweesak TaiSrikhot,</i> <i>Phrakru Sitthithammarn</i></p>	
<p>การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 : LEARNING AND TEACHING MANAGEMENT OF SOCIAL STUDIES IN 21ST CENTURY.</p>	729
<p>กิตติศักดิ์ แท่งทอง : <i>Kittisak Thangtong</i></p>	

เรื่อง	หน้า
<p>ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาความรักในบทเพลงของปัญญาเลิศขันธรรพบุตรผ่านพุทธปรัชญาเถรวาท :</p> <p>A STUDY AND ANALYSIS OF THE PHILOSOPHY OF LOVE IN SONGS OF PANJASIKA KHANDHARABUDDHA THROUGH THERAVADA BUDDHIST PHILOSOPHY.</p> <p>ส่งสุข ภาแก้ว, พระประเจน ทองเหมะ :</p> <p><i>songsuk phakaew, phra Prajen Thonghema</i></p>	743
<p>การศึกษาปฐมวัยในสถาบันวิทยาลัยชุมชน :</p> <p>EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN INSTITUTE OF COMMUNITY COLLEGE.</p> <p>นรินทร์ รินพนัสสัก, นพรัตน์ พิมพ์สุข, นัสวรรณ ใจมัน :</p> <p><i>Narin Rinphanassak, Nopparat Pimsuk, Natsawan Jaiman</i></p>	756
<p>การถอดบทเรียน : การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติศาสนกิจ :</p> <p>LESSON LEARNED: KNOWLEDGE MANAGEMENT FROM THEORIES TO RELIGIOUS PRACTICE.</p> <p>เขมิกา วรวิฑูฒิกุล, พระธงชัย วชิรญาโณ (พิชัย), ธนนันท์ คุ่มถิ่นแก้ว, นพรัตน์ รัตนวงศ์ :</p> <p><i>Khemika Varitwuttikul, Phra Thongchai Vachirayano (Pichai), Thananan Kumthinkaew, Nopparat Rattanawong</i></p>	779
<p>มรณานุสติ : บั้นปลายแห่งชีวิต :</p> <p>MARANASATI : THE END OF LIFE.</p> <p>พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, รวีโรจน์ ศรีคำภา, พรหมเรศ แก้วโมลา :</p> <p><i>Phrakhru Soontorndhammanitus, Raweerose Sricompa, Phromares Kaewmola</i></p>	796
ภาคผนวก	813

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
กับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
LEARNING MANAGEMENT FOR SOCIAL STUDIES,
RELIGION AND CULTURE SUBJECT GROUPS
AND THE DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULA

พระสมพงษ์ ญฐิติโก (เตมาเจ้า), Phra Sompong Natthiko (Thaongao)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Buddha Chinnarat Buddhist College
E-mail : sompong.tha@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงองค์ความรู้อันเป็นแนวทาง เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สิ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้นสำหรับผู้เรียนคือ เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง คือความต้องการของตัวผู้เรียน และได้พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งครูผู้สอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสามารถจัดการเรียนรู้ที่ไม่ควรจำกัดเพียงแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรถือว่ากิจกรรมนอกห้องเรียนและกิจกรรมในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น หรือในชุมชนของผู้เรียน เพื่อที่จะหยิบยกขึ้นมาเป็นเป็นสื่อการสอนสังคมศึกษา ช่วยให้การเรียนวิชาสังคมศึกษานุกสนาน และตรงกับความต้องการของตัวผู้เรียน และก็พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้ในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรัก เกิดความเข้าใจ และเกิดการหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตัวผู้เรียนเองสืบต่อไป

คำสำคัญ : สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, การพัฒนา, หลักสูตรท้องถิ่น

Abstract

This article aims to show the body of knowledge as a guide. To develop teaching activities in social studies, religion and culture groups. What will lead to better learning for learners is Study in a subject that is consistent with your abilities and needs. is the needs of the students and develop the potential of the learners to the fullest which teachers of social studies, religion and culture Able to manage learning that should not be limited only to the classroom. But outside of the classroom and community activities should be considered. whether in terms of art, culture, local wisdom or in the community of students in order to be raised as a teaching medium for social studies Make learning social studies fun and meet the needs of the students and developed into a local curriculum used in that locality to make students love understand and cherish the local wisdom of the learners.

Keyword : social studies religion and culture, development, local course

บทนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นวิชาหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน และดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่จากสภาพการเรียนการสอนสังคมศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและจากการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาพบว่า ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะโดยรวมครูส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการสอนที่เน้นการสอนให้นักเรียนท่องจำมากกว่าการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ถ่ายทอดทุกอย่างแก่ผู้เรียนเป็นที่ปรึกษาและผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียน สร้างขวัญกำลังใจและเป็นผู้ร่วมคิด สร้างบรรยากาศที่มีลักษณะอบอุ่นเป็นมิตร ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหลายควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติเป็นสำคัญ นั่นคือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นสามารถจัดได้หลายวิธี เช่น ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงเน้นกระบวนการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

นำชุมชนเข้ามามีส่วนในการให้ความรู้ นอกจากนั้นอาจจัดทำในรูปแบบของสื่อประกอบการเรียนการสอน เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ใบงาน ใบความรู้ ชุดการสอน หรือชุดการเรียนรู้ ซึ่งในการจัดการศึกษา หรือการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และปรับปรุง พ.ศ. 2545 ได้กำหนดการปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ในหมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา โดยเฉพาะมาตรา 22 : หลักการจัดการศึกษา มาตรา 23 : สาระการเรียนรู้ มาตรา 24 : กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการมีเป้าหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวมโดยผ่านการบูรณาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล การเรียนรู้บูรณาการแบบองค์รวมเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง หลอมรวมเป้าหมายการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ สาระหรือประสบการณ์ ทั้งภายในกลุ่มสาระหรือระหว่างกลุ่มสาระ อย่างกลมกลืน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และพัฒนาผู้เรียนเป็นองค์รวม (ทุกด้าน) ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้ผ่านโครงงานและการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนที่สอดคล้องกับชีวิตจริง

หลักสูตรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยที่ใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศเป็นหลักสูตรกลางหรือหลักสูตรแม่บท ซึ่งพัฒนาขึ้นจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาในส่วนกลาง เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในระดักว้าง ไม่สามารถเจาะจงกลุ่มผู้เรียนในภูมิภาคหรือท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง การใช้หลักสูตรกลางเพียงอย่างเดียวอาจไม่เกิดความสอดคล้องและไม่เกิดการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้สถานศึกษาและท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรตามข้อกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นของตน เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่น ตลอดจนสามารถพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นของตนเองได้ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมและนำเสนอตามลำดับสืบต่อไป

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กล่าวคือ เป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพ ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคลและต้องจัดกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติจริง ฝึกการคิด วิเคราะห์ วิจัย สร้างสรรค์ และค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษา ค้นคว้า มิใช่ความรู้ที่ได้รับจากครูผู้สอนแต่เพียงแหล่งเดียว โดยครูผู้สอนต้องสอนวิธีการแสวงหาความรู้มากกว่าสอนตัวความรู้ สอนการคิดมากกว่าสอนให้ท่องจำ สอนโดยเน้นผู้เรียน

เป็นสำคัญมากกว่าเน้นที่เนื้อหาวิชา วิธีการเหล่านี้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีนิสัยสนใจใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของครูผู้สอนที่ผ่านมาพบว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง แต่ครูผู้สอนไม่เข้าใจรูปแบบการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงทำให้การเรียนการสอนไม่ตอบสนองต่อกระบวนการพัฒนาผู้เรียน เพราะครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้รูปแบบและวิธีการเรียนการสอนที่เน้นครูผู้สอนเป็นศูนย์กลาง¹ สอดคล้องกับ ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ² กล่าวไว้ว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนส่วนมากยังใช้วิธีการท่องจำ ซึ่งเป็นวิธีแบบเก่าที่ครูผู้สอนคุ้นเคยจนเกิดความเคยชิน และคิดว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงผลการศึกษาของปัญหาในการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาไว้ว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากกว่าการใช้วิธีสอนแบบอื่น " โดยมักบรรยายเนื้อหาสาระตามหนังสือ ครูผู้สอนขาดเทคนิคหรือวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือฝึกฝนการแก้ปัญหา ระหว่างการเรียนการสอน และการที่ผู้เรียนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างทั่วถึง ปัญหาในด้านเนื้อหาวิชา ผู้เรียนมีความเห็นว่า เนื้อหาวิชาไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาวิชามีความน่าเบื่อหน่ายเพราะมวนลประสพการณ์ หรือสาระที่ได้เรียนไปนั้นแตกต่างไปจากประสบการณ์ในสังคมที่เกิดขึ้นจริง อีกทั้งเนื้อหาวิชาในแต่ละระดับชั้นมีความซ้ำซ้อนกันมาก และเน้นความจำมากกว่าการให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้ผู้เรียนไม่เห็นประโยชน์จากการเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา

กล่าวโดยสรุปว่าด้วยเหตุผลดังกล่าว ครูผู้สอนสังคมศึกษาจึงต้องปฏิรูประบบ เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ฯลฯ ให้ทันการเปลี่ยนแปลงกับยุคใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีตามที่สังคมคาดหวัง พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตและทักษะความรู้อย่างสมดุลเน้นเรื่องความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และเป็นพลเมืองดีของประเทศ มีความตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก มีความสามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีความสุข³ จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบัน ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในการดำเนินชีวิต ทักษะทางความรู้และภาคภูมิใจในความเป็นไทย และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ของประเทศ และของโลก และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรมอย่างปกติสุข

¹ วิชัย วงใหญ่, **กระบวนการทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์ ปรีนเตอร์, 2542), หน้า 2.

² ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, **การนิเทศการศึกษา : ทฤษฎีและการปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542), หน้า 140.

³ วิภาพรรณ วิภาดา พินลา, **การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564), หน้า 2.

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ผู้เขียนระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้น มัธยมศึกษาทุกคนต้องเรียน เป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิต อย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การ จัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลง ตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความ อดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการ ดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก ชี้ให้เห็นว่า สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ สามารถพัฒนาพลเมืองเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และให้มนุษย์เข้าใจ ในความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย และช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้ กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ 5 สาระดังนี้⁴

1. ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการ พัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนา ตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระบบการเมืองการปกครอง ในสังคมปัจจุบัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

3. เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการ นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์

⁴ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **ตัวชี้วัด และการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2552), หน้า 1.

ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีตความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

5. ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบไปด้วย 5 สาระ ได้แก่ 1) ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม 3) เศรษฐศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) ภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขกล่าวคือ คนดี ได้แก่ การพัฒนาบุคคลให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจ และพฤติกรรม ที่แสดงออกทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง มีวินัยมีความรับผิดชอบ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้หน้าที่ เข้าใจยอมรับผู้อื่น ซื่อสัตย์ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทยรักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ฯลฯ ส่วนคนเก่ง ได้แก่ การพัฒนาบุคคลให้มีสมรรถภาพในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน เช่น มีภาวะความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความมุมานะ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม รู้จักใช้เหตุผล คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ก้าวทันโลก ทันเหตุการณ์ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อการดำรงชีวิต รู้จักบูรณาการความรู้และประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ฯลฯ และสุดท้าย คนมีความสุข ได้แก่ คนที่มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติมนุษย์กับเทคโนโลยี เช่น รู้จักภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง พึงพอใจในชีวิตมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน พึงพอใจในสิ่งที่มีตนมีอยู่ มีความสงบทางใจ มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย และมีความสงบทางจิตใจ ฯลฯ⁵

กล่าวโดยสรุปว่าความรู้ทั่วไปของวิชาสังคมศึกษาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่

⁵ วิภาพรรณ วิภาดา พินลา, การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564), หน้า 6-7.

สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งครูผู้สอนสังคมศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ที่ไม่ควรจำกัดเพียงแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรถือว่ากิจกรรมนอกห้องเรียนและกิจกรรมในชุมชนเป็นสื่อการสอนสังคมศึกษาช่วยให้การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาสนุกสนาน อีกทั้งสื่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษามีส่วนสำคัญต่อการจัดกิจกรรม เพื่อให้การเรียนรู้หรือการเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้ จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สิ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้นสำหรับผู้เรียนคือ เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง คือความต้องการของตัวผู้เรียน และได้พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งครูผู้สอนสังคมศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ที่ไม่ควรจำกัดเพียงแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรถือว่ากิจกรรมนอกห้องเรียนและกิจกรรมในชุมชนไม่ว่าจะในเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น หรือในชุมชนของผู้เรียน เพื่อที่จะหยิบยกขึ้นมาเป็นสื่อการสอนสังคมศึกษา ช่วยให้การเรียนวิชาสังคมศึกษาสนุกสนาน และตรงกับความต้องการของตัวผู้เรียน และก็พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้ในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรัก เกิดความเข้าใจ และเกิดการหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตัวผู้เรียนเองสืบต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น

1. ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาหลายคนให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ดังนี้

สุชาติ วงศ์สุวรรณ ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานหรือบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ⁷

⁶ วิภาพรรณ วิภาดา พินลา, การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 27.

⁷ สุชาติ วงศ์สุวรรณ, การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, 2538), หน้า 2.

กระทรวงศึกษาธิการ ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะเจตคติและคุณภาพการดำรงชีวิตโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น⁸

สำลี รักสุทธี ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง ประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถทักษะเจตคติและคุณภาพการดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของตนเอง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง⁹

นิคม ชมภูหลง ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง ประสบการณ์ ทั้งมวลที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน¹⁰

กล่าวโดยสรุปว่าจากแนวความคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่กล่าวมาว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง กิจกรรมหรือมวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียนที่พัฒนาขึ้นมาจากหลักสูตรแม่บท เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ ส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยมีครูและบุคคลในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างการพัฒนาและประเมินหลักสูตร

⁸ กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการปฏิรูปการศึกษา 2539 – 2540**, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, 2540), หน้า 9.

⁹ สำลี รักสุทธี, **เทคนิควิธีการเขียนหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : เรื่องแสงการพิมพ์, 2544), หน้า 11.

¹⁰ นิคม ชมภูหลง, **การวิจัยเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2546), หน้า 89.

2. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักวิชาการหลายคนให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง การนำหลักสูตรแกนแม่บทระดับชาติที่พัฒนาจากส่วนกลางมาปรับขยายเพิ่มเติมหรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนและอนุรักษ์วัฒนธรรม เอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้¹¹

นิคม ชมภูหลง ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง ท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดของเนื้อหา พัฒนาสื่อการเรียนการสอนและการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท¹²

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแม่บทแกนกลางระดับชาติที่พัฒนาจากส่วนกลาง มาปรับขยายเพิ่มเติม หรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน และอนุรักษ์วัฒนธรรม เอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้ โดยให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแนวความคิดของนักการศึกษาหลายคนเกี่ยวกับเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ ที่จำเป็น หลักการทั่ว ๆ ไปไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำรงชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน

¹¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545, การประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน หน่วยที่ 1 – 5, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545), หน้า 86.

¹² นิคม ชมภูหลง, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2546), หน้า 89.

4. ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นในชนบทของไทยมีอยู่มากมายและบ่งบอกความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ กล่าวว่า ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่น มีดังนี้¹³

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทที่พัฒนาในระดับชาติ กำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมลักษณะกว้าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน เนื้อหาสาระและประสบการณ์บางอย่างไม่สามารถประมวลรายละเอียดตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น บางอย่างอาจสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนได้

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว บางอย่างก้าวเร็วกว่าหลักสูตรแกนกลางจะพัฒนาได้ทันสำหรับคนทั่วประเทศบางอย่างมีผลกระทบโดยตรงกับท้องถิ่นในบางท้องถิ่น ผลทำให้ผู้เรียนเป็นคนล้าสมัยเรียนรู้บางอย่างที่ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ความรู้หรือประสบการณ์บางอย่างพลาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น อาจทำได้โดยเขียนคำอธิบายรายวิชาขึ้นใหม่ การจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือเสริมประสบการณ์

3. การเรียนรู้ที่ดีควรส่งเสริมให้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้มีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริง จึงทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรง รวดเร็ว และสามารถนำไปใช้ได้จริงการกำหนดเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องกำหนดให้สอดคล้อง เหมาะสม ซึ่งหลักสูตรแกนกลางได้พยายามดำเนินการแล้วในระดับหนึ่งควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติม

4. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ฯลฯ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถดำเนินการในสิ่งเหล่านี้ได้ จึงควรพิจารณาหลักสูตรท้องถิ่นในด้านการจัด

¹³ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์, การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2542), หน้า 135-137.

กิจกรรมการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความผูกพันกับท้องถิ่น

5. ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจหรือค่านิยม เช่น ต้องการเรียนรู้การตัดเย็บเสื้อผ้า ต่อมา มีการส่งเสริมเชิงอุตสาหกรรม จึงเปลี่ยนไปเย็บจักรอุตสาหกรรม พบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ โรงงานปิด ต้องกลับมาตัดเย็บเสื้อผ้าสร้างงานเอง การเปิดสอนรายวิชาเลือก จำเป็นต้องมีการสำรวจแนวโน้มของสังคม ความต้องการของประชาชนผู้ปกครอง ผู้เรียน เพื่อเป็นการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง

กล่าวโดยสรุปว่า จากความคิดเห็นของนักการศึกษา ว่า เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีดังนี้คือ หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกันทั้งประเทศ ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่ง เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่จำเป็นอย่างกว้าง ๆ ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำรงชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้น จึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นในชนบทของไทย มีอยู่มากมายและบ่งบอก ความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะด้านอาชีพหัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน สามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการสร้างองค์ความรู้ในการใช้ชีวิต และประกอบอาชีพได้

3. ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้สอดคล้องกันดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ ได้กล่าวถึง ลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่าการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้ดำเนินการได้ 5 ลักษณะ ดังนี้¹⁴

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตร ลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษา และในรายวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา และทุกกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายโดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหาและคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากกำหนดในหลักสูตรแกนกลาง

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับลด หรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือในคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ เนื่องจากเนื้อหาที่ระบุในคำอธิบายรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางจะระบุเนื้อหาที่เรียนไว้กว้าง ๆ การปรับรายละเอียดของเนื้อหาที่ท้องถิ่นสามารถทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา หัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางเปลี่ยนแปลงไป เช่น ถ้าท้องถิ่นมีปัญหาเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า โรงเรียนอาจจะเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า

3. จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการจัดทำคำอธิบาย หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในหลักสูตร ดังนี้คือ ท้องถิ่นสามารถจัดทำคำอธิบายในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มเติมขึ้นมาได้ในกรณีที่พบว่า เนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนนั้นไม่ปรากฏในหลักสูตร โดยเฉพาะในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ซึ่งการเพิ่มเติมคำอธิบายดังกล่าวนี้ จะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามเนื่องจากการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ การจัดทำคำอธิบายเพิ่มเติมในหลักสูตรต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

¹⁴ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวทางปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 114-120.

4. ปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพ ท้องถิ่นผลที่ได้มักเป็นการจัดหา รวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่สำหรับใช้ประกอบการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้ารวมทั้งสำรวจแหล่งสื่อเพื่อนำมาใช้สำหรับ การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมซึ่งท้องถิ่นจะระบุรายละเอียดการใช้และรายชื่อสื่อลงในแผนการสอน ที่จัดทำขึ้น

5. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำหนังสือ เรียนคู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัดหรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ ที่นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ขึ้นใหม่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นจะ พัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ อาจจะใช้กับคำอธิบายรายวิชาที่มีอยู่แล้ว หรือที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้

สำลี รักสุทธี กล่าวว่า ท้องถิ่นสามารถดำเนินการในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรได้ 5 ลักษณะ ดังนี้¹⁵

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมให้สอดคล้องกับสภาพความ ต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียนเปลี่ยนไป

2. ปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา คือ การปรับเนื้อหาด้วยการเพิ่ม ลดหรือ ปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้กระทบหลักสูตรแม่บท (เวลา)

3. ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน โดยการเพิ่มเติม ตัดทอนสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อความ เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น จุดประสงค์และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด

4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ โดยจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริม ประสบการณ์ แบบฝึกหัดและเอกสารประกอบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพท้องถิ่น

5. จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการ จัดทำคำอธิบายรายวิชา หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่ปรากฏในหลักสูตร

กล่าวโดยสรุปว่าจากความคิดเห็นของนักวิชาการ มีความสอดคล้องตรงกันว่าการ ดำเนินการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นสามารถทำได้ใน 5 ลักษณะ คือ ปรับกิจกรรมการ เรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ปรับหรือเพิ่ม รายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา คือ การปรับเนื้อหาด้วยการเพิ่ม ลดหรือปรับรายละเอียดของ

¹⁵ สำลี รักสุทธี, เทคนิควิธีการเขียนหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : เรื่องแสงกรพิมพ์, 2544), หน้า 38-39.

เนื้อหา โดยไม่ทำให้กระทบหลักสูตรแม่บท (เวลา) ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน โดยการเพิ่มเติม ตัดทอนสื่อต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น จุดประสงค์ และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ และจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ ซึ่งในการวิจัยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่

4. ขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตร มีนักวิชาการและนักพัฒนาหลักสูตรกล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler) เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยตั้งเป็นคำถามไว้ 4 ข้อ ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้าง
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นได้บรรลุแล้ว¹⁶

ทาบ (Taba) กล่าวถึง ลำดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจให้ทราบความต้องการความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม

ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่สังคมต้องการ

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ต้องการนำมาสอน

ขั้นที่ 4 จัดระเบียบ จัดลำดับ แก้ไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือกมาจากขั้นที่ 3

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะเสริมเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

และตรงกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 6 จัดระเบียบ จัดลำดับ แก้ไขปรับปรุงประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะเสริมเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และตรงกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 7 กำหนดการวัดผลประเมิน คือดูว่าเนื้อหาวิชาประสบการณ์ใดที่จะต้องประเมินผลว่ามีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

¹⁶ Tyler, Ralph W., *Basic Principles of Curriculum and Instruction*, (Chicago : University of Chicago, 1950), p. 12.

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา ดังนี้¹⁷

1. ศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรว่ากำหนดสาระสำคัญไว้อย่างไร และมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างไร
  2. วิเคราะห์ข้อบ่งชี้สาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ทั้งองค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม¹⁸
  3. ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการของชุมชนและสังคม
  4. ปรับปรุงสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ต้องการจัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน
  5. ตรวจสอบความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมกับมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาและมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  6. วางแผนการจัดการเรียนการสอนตามข้อบ่งชี้สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ สัดส่วน เวลาและหน่วยกิต ตามที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด
  7. พัฒนาแนวการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน
- กล่าวโดยสรุปว่า ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือการศึกษาและจัดลำดับความสำคัญการจัดระเบียบ ของขั้นตอนหรือกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้เป็นไปตามกรอบที่หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ และบรรลุวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรท้องถิ่น

5. การประเมินผลหลักสูตร

ชูศรี สุวรรณโชติ กล่าวว่า ลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงหลักสูตร
3. สำรวจความต้องการและความจำเป็นของสังคม ชุมชน และผู้เรียน
4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคม
5. เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาที่ตรงกับวัตถุประสงค์
6. เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้น ๆ มาร่วมจัดทำหลักสูตร

¹⁷ กระทรวงศึกษาธิการ, *แนวทางการบริหารโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้*, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, 2543), หน้า 14.

¹⁸ Taba, Hilda, *Curriculum Development, theory and Practice*, (New York: Harcourt, Brace and World, 1962).

7. จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้ที่ได้มาจากขั้นที่ 6
8. สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาวิชาเพื่อการจัดการเรียนการสอน
9. กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา¹⁹

สำลี รักสุทธี กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ท้องถิ่น ปัญหาใกล้ตัว หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่เพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลางซึ่งอาจจะดำเนินการในระดับโรงเรียน อำเภอ จังหวัดและเขตการศึกษา ทั้งหมดนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ ขั้นตอนเดียวกันดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
2. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท
3. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา
4. กำหนดจุดมุ่งหมาย
5. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรแม่บทกับหลักสูตรที่จะพัฒนาหรือสร้างขึ้นใหม่ควรดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน
6. กำหนดรูปแบบหรือวิธีการ ควรกำหนดรูปแบบหรือวิธีการให้ชัดเจนในการพัฒนาหรือสร้างหลักสูตร ซึ่งอาจจะปรับทำใหม่ เพื่อเสริมหลักสูตรแม่บทก็ได้
7. จัดทำแผนการสอน ควรสร้างแผนการสอนประกอบหลักสูตร เพื่อจะได้เป็นแนวในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป
8. จัดทำคู่มือครู ควรจัดทำคู่มือครูเพื่อจะช่วยให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนต่อไป
9. จัดทำแบบฝึกหัดหรือแบบประเมิน ควรสร้างแบบฝึกหัดหรือแบบประเมินประกอบหลักสูตรด้วย เพื่อผลจะตกสู่ผู้เรียนอย่างแท้จริง
10. ทดลองและใช้หลักสูตร ควรนำหลักสูตรไปทดลองใช้ให้เกิดประสิทธิผลก่อน เพื่อหาข้อบกพร่องจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไข
11. ประเมินผลการใช้ เมื่อทดลองใช้แล้วจะต้องมีการประเมินด้วยว่าหลักสูตรที่ทำขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ควรปรับปรุงพัฒนาตรงไหน
12. ปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาและสร้างหลักสูตร หลักสูตรจะดีไม่ดี สมบูรณ์หรือไม่อยู่ที่การปรับปรุงแก้ไขครั้งแล้วครั้งเล่านี้เอง

¹⁹ ชูศรี สุวรรณโชติ, หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : อักษรไทย, 2544), หน้า 89-90.

13. ขออนุญาตใช้ เมื่อจัดทำหลักสูตรสมบูรณ์และมีเอกสารประกอบหลักสูตรครบแล้ว
ต้องขออนุญาตใช้ต่อไป

บทสรุป

วิชาสังคมศึกษาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีว่า
มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยครูผู้สอนควร
ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความ
ต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งครูผู้สอนสังคมศึกษา
สามารถจัดการเรียนรู้ที่ไม่ควรจำกัดเพียงแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรถือว่าการกิจกรรมนอก
ห้องเรียนและกิจกรรมในชุมชนเป็นสื่อการสอนสังคมศึกษา ช่วยให้การเรียนวิชาสังคมศึกษา
สนุกสนาน อีกทั้งสื่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษามีส่วนสำคัญต่อการจัดกิจกรรม เพื่อให้การ
เรียนรู้หรือการเรียนการสอนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้ได้²⁰

จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม สิ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้นสำหรับผู้เรียนคือ เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับ
ความสามารถและความต้องการของตนเอง คือความต้องการของตัวผู้เรียน และได้พัฒนา
ศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งครูผู้สอนสังคมศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ที่ไม่ควรจำกัด
เพียงแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรถือว่าการกิจกรรมนอกห้องเรียนและกิจกรรมในชุมชน ไม่ว่าจะ
ในเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น หรือในชุมชนของผู้เรียน เพื่อที่จะหยิบ
ยกขึ้นมาเป็นสื่อการสอนสังคมศึกษา ช่วยให้การเรียนวิชาสังคมศึกษาสนุกสนาน และตรง
กับความต้องการของตัวผู้เรียน และก็พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้ในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้
ผู้เรียนเกิดความรัก เกิดความเข้าใจ และเกิดการหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตัวผู้เรียน จึง
เหมาะสมที่จะหยิบยกขึ้นมาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ตามรูปแบบขั้นตอนและกระบวนการในการ
พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ และบรรลุวัตถุประสงค์
ของหลักสูตรท้องถิ่น

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะกลุ่ม
สาระสังคมศึกษานี้มาความเชื่อมโยงและเหมาะสมเป็นอย่างมากทั้งด้านเนื้อหา และธรรมชาติ
ของรายวิชา ที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้วย
ธรรมชาติของวิชาที่เหมาะสม เพื่อใช้ในชุมชน ในส่วนของชุมชนควรมีการพัฒนาผ่านกระบวนการ

²⁰ วิภาพรรณ วิภาดา พินลา, การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564), หน้า 27.

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทั้งครู นักเรียน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่จะให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น และ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ควรมีการจัดกิจกรรมสื่อสารศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่นและตามขั้นตอนที่ได้นำเสนอมาข้างต้น เพื่อเปิดพื้นที่ให้เยาวชนและคนในชุมชนได้ถ่ายทอดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ท้องถิ่นตนเอง เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับชีวิตจริง การทำงาน และการเชื่อมโยงกับการจัดการในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักหวงแหนและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนมีการส่งเสริมให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการบริหารโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงฯ, 2543.
- กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการปฏิรูปการศึกษา 2539 – 2540**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวทางปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ชูศรี สุวรรณโชติ. **หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : อักษรไทย, 2544.
- นิคม ชมภูหลง. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2546.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. **การนิเทศการศึกษา : ทฤษฎีและการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหาร การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **การประเมินหลักสูตรและการเรียนการสอน หน่วยที่ 1 – 5**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. **การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2542. กกกกกกก
- วิชัย วงใหญ่. **กระบวนทัศน์ใหม่: การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์ ปริ้นเตอร์, 2542.
- วิภาพรรณ วิภาดา พินลา. **การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ตัวชี้วัดและการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2552.

สำลี รักสุทธี. **เทคนิควิธีการเขียนหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : เรืองแสงการพิมพ์, 2544.

สุชาติ วงศ์สุวรรณ. **การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, 2538.

Taba, Hilda. **Curriculum Development. theory and Practice**. New York : Harcourt, Brace and World, 1962.

Tyler, Ralph W. **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago : University of Chicago, 1950.

